

Scríobh do Scrúduithe anseo

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2019

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

STAMPA AN IONÁID

DÉ CÉADAONIN, 5 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA 2:00 go dtí 4:30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

- Roinn A** Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Freagair **deich gceist** ar bith díobh.
Tá **6 mharc** ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.
- Roinn B** Tá **cúig cheist** sa roinn seo.
Freagair **Ceist 1 agus dhá cheist** ar bith eile díobh.
Tá **80 marc** ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50 marc** an ceann ag gabháil leis na **Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.
- Roinn C** Tá **trí cheist** sa roinn seo.
Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)**.
Má chuir tú isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh an scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear duit tabhairt fúithi.
Tá **80 marc** an ceann ag gabháil leis na hábhair **roghnacha 1 agus 3**.
Tá **40 marc** ag gabháil le hábhar **roghnach 2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair **deich** gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor nó bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Is comhpháirt (cuid) riachtanach de gach cill den corp é uisce.		
Cuidíonn uisce le teocht an choirp a rialú trí allas.		
Cuireann uisce cosc ar dhíleá agus ionsú bia.		

2. Bain úsáid as na focail ar an liosta thíos chun na ráitis seo a leanas faoi vitimíní a chomhlánú. (6)

ródoipsin

raicíteas

aigéad ascorbach

Easpa vitimín D is cúis le _____ i leanaí.

Tugtar _____ ar vitimín C freisin.

Bíonn vitimín A ag teastáil le _____ a tháirgeadh, ar lí é i reitine na súile.

3. Maidir le próitéin mínigh an t-airí seo a leanas: (6)

Téachtadh _____

Ainmnigh **dhá** mhias éagsúla ina dtaispeántar airí an téachta.

(i) _____ (ii) _____

4. Ainmnigh **trí** athrú a tháinig ar phatrúin itheacháin i réim bia na Éireann. (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

5. Ar an liosta thíos tá aicmí torthaí. Ainmnigh **dhá** thoradh i ngach aicme. (6)

Aicmí Torthaí	Ainm an Toraidh
Toradh citris	1. _____
	2. _____
Toradh triomaithe	1. _____
	2. _____
Clochthoradh (Torthaí ina mbíonn clocha)	1. _____
	2. _____

6. Tabhair **trí** threoirlíne chothaithe a chuidíonn le cosc a chur ar ghalar putóige. (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

7. Ainmnigh **dhá** chineál taosráin éagsúla agus mol mias oiriúnach is féidir a dhéanamh le **gach** ceann acu. (6)

Cineál Taosráin	Mias Oiriúnach

8. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor nó bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Is modh mall le bia a chócaráil é gríoscaidh.		
Is é is friochadh domhain ann ná bia a chócaráil agus é tumtha i saill the.		
Tá an scalladh oiriúnach le haghaidh bianna fíneálta e.g. uibheacha agus iasc.		

9. Bain úsáid as na focail ar an liosta thíos chun na ráitis seo a leanas faoi theicstílí tí a chomhlánú. (6)

crapadh statach proban

Laghdaíonn feabhsaitheoirí fabraice an méid de _____ a bhíonn i snáithíní sintéiseacha.

Is féidir le fabraic olla _____ nuair a nitear í ag teochtaí arda.

Is bailchríoch lasairmhoillitheach é _____ a úsáidtear ar theicstílí tí.

10. Cad iad an **dá** thoisc ba chóir a chur san áireamh nuair atá scéim choigiltis á roghnú agat? (6)

(i) _____

(ii) _____

Ainmnigh scéim choigiltis **amháin** atá ar fáil do thomhaltóirí.

11. Mínigh na téarmaí seo a leanas: (6)

(i) Ollioncam _____

(ii) Glanioncam _____

12. Cén t-eolas a chuireann **gach** ceann de na siombailí seo a leanas in iúl don tomhaltóir? (6)

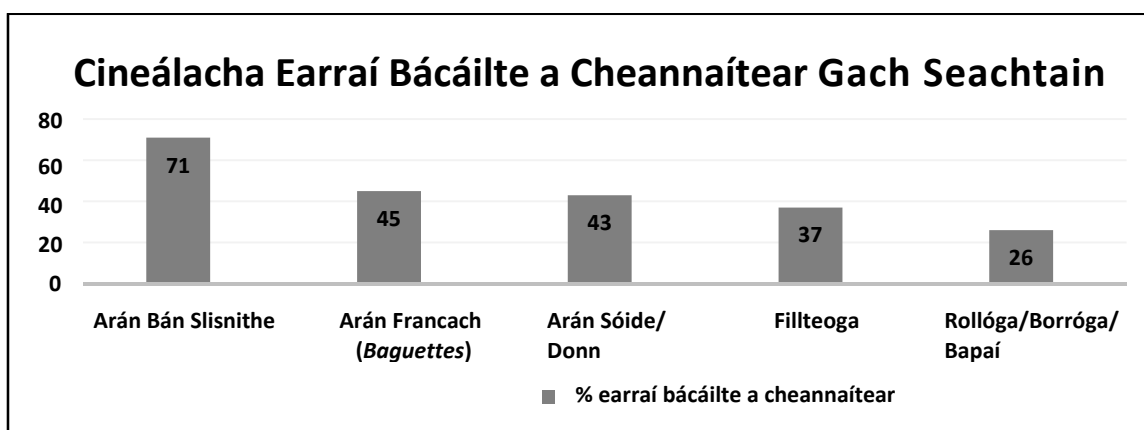
Roinn B

Freagair **Ceist 1** agus **dhá cheist** ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceistanna 2, 3, 4 agus 5.

1. Breathnaítear ar arán go fóill mar phríomhbhia in Éirinn.

Sa tábla thíos taispeántar na cineálacha earraí bÁCáilte a cheannaíonn teaghlaigh gach seachtain.

(Bord Bia, 2017)

- (a) Agus tú ag baint úsáid as an eolas atá sa tábla thuas:
- (i) déan trácht ar **cheithre** cinn de na hearraí bÁCáilte a cheannaíonn teaghlaigh gach seachtain **agus** tabhair cúiseanna leis an tóir a bhíonn orthu. (20)
 - (ii) mol athrú **amháin** a d'fhéadfá a dhéanamh ar cheann **amháin** de na hearraí bÁCáilte le go mbeadh sé níos sláintiúla. (5)
Tabhair cúis le do rogha.
- (b) Tabhair cuntas ar charbaihiodráití faoi **gach** ceann de na ceanteidil seo a leanas:
- aicmiú
 - fionsí sa réim bia
 - feidhmeanna sa chorp. (26)
- (c) Mol **trí** shlí inar féidir le daoine siúcra ina réim bia a laghdú. (9)
- (d) Anseo thíos tá **ceithre** mhír eolais do thomhaltóirí atá le fáil ar phacáistiú bia. Mínigh an tábhacht a bhaineann le **gach** ceann díobh seo don tomhaltóir:
- breiseáin
 - eolas cothaitheach
 - liosta comhábhar
 - treoracha stórála. (20)

2. 'Tá beagnach 1.5 billiún duine fásta ar fud an domhain nach bhfaigheann dóthain aclaíochta.'
(*Irish Times*, 2018)
- (a) Pléigh **ceithre** thoisc a shocraíonn na riachtanais fuinnimh atá ag duine. (20)
- (b) Agus na treoirlínte reatha don itheachán sláintiúil á gcur san áireamh agat, leag amach biachlár (3 bhéile) i gcomhair lá amháin do dhéagóir a imríonn spórt. (18)
- (c) Maidir le fuinneamh:
- (i) tabhair breac-chuntas ar an tábhacht a bhaineann le cothromaíocht a bheith ann idir iontógáil fuinnimh agus aschur fuinnimh
- (ii) mínigh *bunráta meitibileach* (BMR). (12)
3. 'Baineann gach cáise feirme a dhéantar in Éirinn go sonrach leis an táirgeoir a dhéanann í.'
(*www.bordbia.ie*)
- (a) Tabhair cuntas (i) ar luach cothaitheach cáise agus (ii) ar luach diaitéiteach cáise. (20)
- (b) Tabhair breac-chuntas ar:
- (i) trí úsáid chócaireachta éagsúla a bhaintear as cáis
- (ii) na slite a dtéann teas i bhfeidhm ar cháis. (18)
- (c) Luaigh trí chúis a bhfuil méadú ar an tóir atá ar cháiseanna feirme in Éirinn. (12)

4. 'Tá ceannach tí ar cheann de na cinntí is mó, ó thaobh airgid de, a dhéanann duine i rith a shaoil.' (www.daft.ie)

(a) Mínigh conas a rachadh **gach** ceann díobh seo a leanas i bhfeidhm ar dhuine le linn dó teach don teaghlach a roghnú:

- infhaighteacht (áiteanna cónaithe a bheith ar fail)
- suíomh
- treochtaí i bhforbairt tithíochta. (18)

(b) Maidir le hárachas:

- (i) luaigh **thrí** bhuntáiste a bhaineann le hárachas tí
- (ii) tabhair breac-chuntas ar **dhá** thoisc atá le cur san áireamh nuair a bhíonn árachas tí á roghnú agat. (20)

(c) Déan cur síos ar **thrí** shlí le truailliú a laghdú chun go mbeidh an timpeallacht níos glaine. (12)

5. 'Bíonn ról ríthábhachtach ag an teaghlach i sochaí an lae inniu.' (www.betterhelp.com)

(a) (i) Déan cur síos ar **gach** ceann de na feidhmeanna teaghlaigh seo a leanas:

- feidhm eacnamaíoch
- feidhm oideachais
- feidhm fhisiceach
- feidhm shóisialta.

(ii) Mínigh conas a chuidíonn an stát le feidhm theaghlaigh **amháin**. (20)

(b) Tabhair breac-chuntas ar an tábhacht a bhaineann le cumarsáid mhaith a bheith ann laistigh den teaghlach. (15)

(c) Mínigh **trí** shlí chun déileáil le coimhlint idir daoine óga (déagóirí) agus daoine fásta. (15)

Roinn C

Freagair **ceist roghnach amháin** as an roinn seo.

Má chuir tú isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh an scrúdaithe, is í **Ceist 2 amháin** as an roinn seo a gceadaítear duit tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 - Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **1(a) agus 1(b) nó 1(c)** a fhreagairt.

- 1.(a)** 'Tá slite éagsúla ann chun go mbeidh foirgnimh ag teacht leis an timpeallacht ina bhfuil said.'

(www.cbaarchitecture.ie)

- (i) Pléigh **trí** thoisc a bhaineann leis an timpeallacht a mbeadh tionchar acu ar an stíl a roghnódh duine. (15)

- (ii) Déan trácht ar conas a bhíonn tionchar ag **gach** ceann díobh seo a leanas ar dhearadh tí:

- riachtanais an teaghlaigh (faoi láthair agus amach anseo)
- éifeachtúlacht fuinnimh
- forbairtí teicneolaíochta
- costas.

(20)

- (iii) Liostaigh na céimeanna atá le leanúint le cead pleanála a fháil chun teach a thógáil. (15)

agus

- 1.(b)** (i) Pléigh **trí** thoisc ba chóir a chur san áireamh nuair atá córas solais á phleanáil agat do chistin/seomra suí plean oscailte do theaghlach. (18)

- (ii) Tabhair sonraí maidir le **dhá** fhorbairt sa soilsiú comhaimseartha (nua-aimseartha) a bheadh oiriúnach do theach. (12)

nó

- 1.(c)** (i) Ainmnigh cineál **amháin** córas teasa do theach nua **agus** déan cur síos air. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- cineál córais teasa
 - foinse breosla/fuinnimh
 - éifeachtúlacht agus áisiúlacht.

(15)

- (ii) Mínigh **trí** bhuntáiste a bhaineann le hamadóirí agus/nó le teirmeastait a úsáid i gcóras teasa. (15)

Ábhar Roghnach 2 - Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **2(a) agus 2(b) nó 2(c)** a fhreagairt.

- 2.(a)** Mar gheall go bhfuil an oiread sin daoine breise páirteach anois i gcaithimh aimsire, bíonn aird níos mó ná riamh ar chúrsaí faisin ag lucht déanta éadaí.

(www.lidl.co.uk)

- (i) Déan trácht ar oiriúnacht na n-éadaí fóillíochta a thaispeántar thuas.

Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- compord
- meallacht aeistéitiúil
- cruth.

(18)

- (ii) Sceitseáil **agus** déan cur síos ar sheaicéad fóillíochta a bheadh oiriúnach do na héadaí seo.

(7)

agus

- 2.(b)** Scríobh próifíl le haghaidh fabraic a rinneadh as snáithíní monaraithe faoi na ceannteidil seo a leanas:

- táirgeadh snáithíní
- airíonna
- teicníc tógála fabraice (teicníc déanta na fabraice).

(15)

nó

- 2.(c)** ‘Le blianta beaga anuas tá méadú mór 60% tagtha ar dhíolacháin patrún fuála agus cniotála.’
(www.the-guardian.co.uk)

- (i) Pléigh **trí** phointe atá le cur san áireamh nuair atá patrúin tráchtála á roghnú agat. (9)

- (ii) Mínigh an tábhacht a bhaineann le mír eolais **amháin** a bhíonn le fáil ar chlúdach patrúin tráchtála.

(6)

Ábhar Roghnach 3 - Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **3(a) agus 3(b) nó 3(c)** a fhreagairt.

- 3.(a)** 'Tá líon na ndaoine atá ag clárú le haghaidh cúrsaí ardoideachais ag méadú go seasta le blianta beaga anuas.' (www.education.ie)
- (i) Mínigh *oideachas aosach (do dhaoine fásta) agus oideachas athdheise.* (6)
- (ii) Pléigh **ceithre** chúis leis an méadú i líon na mac léinn atá ag dul i mbun oideachas tríú leibhéal. (16)
- (iii) Tabhair breac-chuntas ar **ceithre** shlí ina ndéanann an t-oideachas duine óg a ullmhú chun dul ag obair. (16)
- (iv) Conas a dhéanann an tAcht um Chosaint Daoine Óga (Fostaíocht), 1996 cearta oibrithe óga a chosaint? (12)

agus

- 3.(b)** Bíonn níos mó am saor ag daoine mar thoradh ar uaireanta oibre níos giorra.
- (i) Tabhair breac-chuntas ar **thrí** bhuntáiste atá ann don teaghlach nuair a bhíonn níos mó am saor acu. (15)
- (ii) Déan plé ar conas a chuidíonn gníomhaíochtaí fóillíochta le forbairt an duine. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- forbairt fhisiciúil (an choirp)
 - forbairt shóisialta
 - forbairt mhothúcháin. (15)

nó

- 3.(c)** 'Sa lá atá inniu ann tá 780,000 duine bocht beo in Éirinn, agus is leanaí iad ceathrú milliún díobh.' (Social Justice Ireland, 2018)
- (i) Tabhair breac-chuntas ar **trí** chúis a fhágann go bhfuil an bhochtaineacht ar fáil fós i sochaí na hÉireann. (15)
- (ii) Ainmnigh **agus** tabhair sonraí faoi eagraíocht dheonach **amháin** a chuidíonn le teaglaigh a mhaireann faoi bhochtaineacht. (15)

Leathanach Bán